

„Néhány hetes volt a fiam, amikor bevittek”

1988 tavasza fordulatot hozott a magyar társadalom életében. Egyre több jel utalt arra, hogy egy évtizedeken át stabilnak hitt rendszer képtelen megújulni mélyülő válságából. Új nemzedékek léptek a politika színpadára, amelyek akkori kockázatvállalásukkal — patetikusan hangzik vagy sem — *történelmet csináltak*. A közélet akkori szereplői közül néhányan hátat fordítottak a politikának, mások ma is szerepet vállalnak a parlamentáris demokráciában.

Beszélgetőpartnerem, dr. Kövér László egyik alapítója, sőt „szülőatyja” volt a Fialat Demokraták Szövetségének.

— Nehéz utólag megfogalmazni az akkori élményeket. Az előzményekhez hozzátartozik a szakkollégiumi mozgalom néhány éve, ami *biztonságot* adott nekünk. Biztonságérzetünk egyik oka az volt, hogy akkor már érezhető volt: *a rendszer végnapjait éli*. Persze, akkor ezt még senki nem fogalmazta meg tudatosan, ahogy arra sem gondoltunk, hogy a változások *ilyen gyorsasággal* mennek végbe. Csak a rendszer agóniájának időtartama volt kérdéses. Voltak, akik radikális reformok útján még *menthetőnek* ítélték a Kádár-rezsimet, mi azonban nem láttunk erre esélyt. A véleménykülönbségek nyilvánvalóan *nemzedéki törésvonalak* mentén alakultak ki. Az a generáció, amelyhez én tartozom, több jeles társadalomtudóssal ellentétben, *tudta, hogy a korábbi rendszer politikai intézményrendszer radikális reformjával sem újítható meg*. Biztonságérzetünket tehát egyrészt az adta, hogy tudtuk: *igazunk van*. További biztatást adott a különféle mozgalmakban velünk szemben meg nyilvánuló szolidaritás, valamint az, hogy 1988 tavaszán érezhető volt: *itt valaminek történnie kell*. A sajtó eléggé nyíltan tárolta a gyülekezési és egyesülési jog vitájában megmutalkozó véleménykülönbségeket, a párttagság lázadása a négyek kizárásához vezetett, viták folytak a TDDSZ megalakulásáról, ez bátorítóan hatott ránk. Tudtuk, hogy egy radikális visszarendeződés esetén komoly gondjaink lehetnek, de erre kevés esélyt láttunk. A Fidesz megalakulásáról január táján kezdtünk gondolkodni, amikor *Diczházi Bertalan* azzal keresett meg, hogy *szándéknyilatkozatot kellene közreadnunk egy demokratikus szociálisták ifjúsági szervezet megalakításáról*. A közös gondolkodás szándékával hívtuk össze a

szakkollégiumok elérhető képviselőit, hogy fel tudjuk mérni ennek az elképzelésnek a fogadtatását. Ezzel a szándékkal hívtunk össze március 30-ra egy megbeszélést, s ezen a vitaesten nem előzetes szándék alapján, hanem sokkal inkább *„hirtelen felindulásunkban”* mondtuk ki a *Fidesz megalakulását*. Ez persze félig vicc, hiszen a négyórás vitából máskéftel annak megvitatásával töltöttünk, hogy *számba* vegyük az esetleges következményeket. Hogy ne keljen megbánnunk a döntésünket.

— *Nem sokkal később azonban idézést kaptak a rendőrségtől...*

— Erre mondta akkor *Haraszi Miklós*, az SZDSZ mai országgyűlési képviselője: *ez a meccs meg van nyerve*. Ha nem visznek bennünket, akkor már nagy baj nem lehet. Az öt rendőrhatalósági beszélgetés eredménytelen maradt, így az ügyészségre már csak *„meghívtak”* bennünket. Az ügyészségi informális beszélgetés néha fenyegetésbe torkollott. A későbbi pletykákból azt lehetett tudni, hogy *elhatározták a Fidesz prominens személyiségeinek a le tartóztatását*, bár ennek formája és jogalapja nem volt tisztázott. Ezt elhalasztották a májusi pártértekezlet utánra, az elképzelést azonban elsőpörték az ottani események.

— *A hatalomnak akkor még megvoltak az eszközei arra, hogy néhány tucat fiatalból álló szervezetet szándékainak megváltoztatására kényszerítsen. Nem félt abban az időben?*

— Hazugság lenne azt állítani, hogy nem féltém. Az első fiam akkor volt néhány hetes, megfordult a fejemben, hogy esetleg hónapokig nem látom. Ma úgy emlékszem, soha nem jutott eszembe, hogy bármit is másként kellett volna csinálni. *Tiszta volt a lelkiismeretem*. A Fidesz hatóság által prominensnek kikiáltott személyiségeit nem bántották, nem is nagyon teheték, hiszen ők emeltek bennünket a nyilvánosság elé. Ismertté váltunk, mi is igyekeztünk gondoskodni arról, hogy a külföldi sajtó értesüljön a velünk törtétekről. A vidéki tagjainkat viszont gyakran érte bántódás. Sokukat fizikailag bántalmazták, állásukból elbocsátották. Nem tudok arról, hogy bárki is elnézést kért volna tőlünk az akkor törtétekről... A sajtó részéről egy-egy kormányzati közleménytől vagy vezetői nyilatko-

zattól eltekintve nemigen ért támadás bennünket, inkább *elhallgatták* a Fidesz körül törtéteket. Már annak is örülni tudtunk, ha a Ludas Matyiyan egy karikatúra megjelent rólunk, ez is a nyilvánosság egyik formája volt. Ekkor a hatalom kezében már nem volt legális eszköz a felszámolásunkra, ez csak erőszakosan történhetett volna meg, ennek az esélyeit azonban csekélynek éreztük. Már nem lehetett sokáig hallgatni róluk.

— *1989 nyarán egy beszélgetésünk során ön a weimarizálódás veszélyére hívta fel a figyelmet, ezt sikerült elkerülnünk, ma viszont sokak szerint más típusú veszélyek leselkednek a fiatal demokráciára.*

— Akkor attól féltém, hogy oly mértékben lesz széttagolt a politikai élet, aminek nyomán kormányozhatatlanná válik az ország. A választójogi rendszer azonban jól vizsgázott, ezt a veszélyt sikerült elkerülni. Ma más típusú gondokat látok a kialakult pártrendszer kapcsán. Például azt, hogy nagyon *csekély a variációs lehetőség a kormánykoalíciók megalakítására*. Van hetvenhét olyan mandátum, amivel igazán nem lehet kalkulálni, hiszen

a Szocialista Párt — harminchárom mandátum — nem jöhet szóba lehetséges koalíciós partnerként, legalábbis ebben a ciklusban nem. A negyvennégy kiscsapat képviselőt pedig az ellenzéki pártok egy része nem tudja elfogadni. Ez akkor is így van, ha elismerem, hogy ez a helyzet részben az érintett pártok személyiségeinek törekvéseitől, kvalitásaitól függetlenül állt elő. Tovább szűkíti a koalíciós lehetőségeket, hogy a két legnagyobb párt olyan

ba szállított fegyverek körül kialakult a parlamentben. A szembenálló politikai erők zsigerből, egyfajta bolsevik logika — a kizárólagosságra törekvés, a „vagy ők, vagy mi” elve — alapján politizálnak, bármilyen demokratikusnak is mondják magukat. Ez még az elmúlt rendszer tehetetelére. Ez ma a legnagyobb veszélye a fiatal magyar demokráciának. Azt gondolom: egy pozitív folyamat kezdetét jelentené, ha a pártok — a nyugat-európai poli-

eszközöket igénybe venni. Egyrészt nincs olyan jól megszervezte, másrészt nincs olyan társadalmi bázisa, harmadrészt többségükről nem is feltételeznék ilyen szándékat. Sokkal inkább tartok viszont attól, hogy egy hosszabb anarchisztikus periódus után lépnek fel olyan nemzetinek vagy szocialistának nevezett erők, amelyek az anarchiára hivatkozva saját elképzeléseik szerint kívánának rendet csinálni. Ez egy félve megfogalmazott aggodalom, amelynek elvi lehetősége fennáll, de nem látok ma ilyen tendenciákat a magyar társadalomban. A másik aggályom pedig az, hogy miután Magyarországon soha nem volt igazi parlamenti demokrácia, nem alakulhattak ki azok a játékszabályok, amelyek alapján bizonyos kérdésekben — például a külpolitikában vagy vitásabb helyzetek kezelésében — létezhetne egy olyan minimálkonszenzus, amelyet minden parlamenti párt elismer. Amikor bíráltuk az MDF és az SZDSZ között megkötött paktumot, éppen azt hiányoltuk, hogy ebből a többi parlamenti pártot kirekesztették. Azt gondolom, mielőbb szükségünk lenne egy olyan „illetéskódex” megalkotására, amely magában foglalja a demokratikus működés nem formális szabályait. Ezzel elkerülhető lenne az a megalázó helyzet is, amibe gyakran kerül az ellenzék. Olykor a meddő viták során eszembe jut, emberszámba se vesznek bennünket, és a kényelmes többség a legésszerűbb indítványunkat is elveti. Vannak ugyanis olyan kérdések, amelyekben a többpárti koalíció nem az egész társadalmat képviseli. Vannak pillanatok, amikor a győztesek és vesztesek, ezzel nincs bajom, ez majd a kocka fordultával kiegyenlítődik. Csak arra nem látok tendenciát, hogy a koalíció milyen rétegeket kíván preferálni, egyre inkább megmutatkoznak az improvizatív politizálás jelei. A kényelmes többség miatt születhetnek olyan döntések, amelyeket még kormányzati érdekekkel sem lehet alátámasztani, amelyek meghozatalát a presztízs megőrzésén kívül semmi sem indokolja. Csupán az vigasztal — ha ez vigasz lehet egyáltalán —, hogy a politikában is érvényesül a tettek megmaradásának törvénye, tehát a demokráciában szokásos szabályok szerint a következő választásokon a koalíciónak „el kell” számolnia ezekkel a döntésekkel.

Császár Nagy László

Hincz Gyula rajza

viszonyban van egymással, ami egyre inkább kizárja a nagykoalíció lehetőségét. Ez elsősorban abból fakad, hogy a két legerősebb párt szerveződése egy rossz értelmiségi megoszlásra — a népi-urbánus civakodásra épült, ami szerintem rányomja a bélyegét a pártstruktúra kialakulására, és a parlamenti politizálásra. Ezt azért tartom súlyos gondnak, mert ez a vita megfertőz olyan embereket, akiknek ehhez a problémához sosem volt közük, és olyanok szíjják, akiknek nincs többségük a két legerősebb pártban, de mégis valós szerepükön túlmenően határozzák meg pártjuk politikai karakterét. Ennek a következménye az olyan acsarkodás, ami például a Horvátország-

tikai kultúrákhoz hasonlóan — politikai értékek mentén szerveződnenek. De ennek még nincsenek meg a feltételei, a pártok között feszülő ellentéték ezt a differenciálódást még nem engedik végbemenni. Másfelől pedig ezekből a pártokból még hiányoznak az alternatív értékekkel bíró elitek, ezért tudja egy szűk csoport az akaratát az egész párt-ra rákényszeríteni. Jó példa erre az, ahogy az MDF-ben az úgynevezett liberális szárnyal bántak.

— Sokan tartanak attól, hogy a kényelmes parlamenti többség lehetőséget kínál egy újabb egyeduralom kiépítésére.

— Nem félek attól, hogy ez a koalíció olyan helyzetbe kerülhet, amikor képes lesz diktatórikus